

Весняний сад (Багаристан)

Абдаррахман Джамі

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

Переклад — Гамада Р.

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

А бдаррахман Д жамі

В есняний сад (Б агаристан)

З перської переклав Роман Гамада

АБДАРРАХМАН ДЖАМІ ТА ЙОГО «ВЕСНЯНИЙ САД»

Нуреддін Абдаррахман ібн Нізамеддін Ахмад ібн Шамседдін Мохаммед народився у 1414 році в містечку Джам поблизу Нішапура, а не в Гераті, куди переїхав з батьками ще малою дитиною. Існує біографія Джамі, написана одразу після його смерті на замовлення Навої Абд аль-Васі'Нізамі («Життєпис Мауляві Джамі»), і її рукопис, що знаходиться в Інституті з вивчення східних рукописів АН Узбекистану, схарактеризований відомим іраністом Є.Е. Бертельсом як унікальний, а також «Доповнення до «Подувів дружби» Мауляві Джамі» Абдальгафура Ларі, на які переважно й спиралися дослідники його творчості, та багато інших біографій і тазкіре, середньовічних літературних антологій, де поряд із цінними повідомленнями сусідять часто-густо легенди й літературні анекдоти.

Відбувши в Гераті початки наук, слухаючи уроки в найкращих учених (відомого арабіста мауляни Джунайда Усулі, мауляни Ходжі Ала ед-Діна Алі Самарканді), Джамі обирає собі духовним наставником шейха суфійського ордену накшбандія Саад ед-Діна Кашгарі, а згодом стає придворним поетом (Є.Е. Бертельс твердить, що погодитися з таким визначенням статусу поета навряд чи можна) султана Хусейна Байкари (правив у 1469–1506 рр.), який завжди прихильно ставився до дервішів і був палким любителем поезії. Коли султан Хусейн сів на престол, слава про поета, зарівно як і про відомого вченого-енциклопедиста XVI ст., давно вже розійшлася мусульманським Сходом. Джамі — епілог класицизму, а також дуже характерне втілення своєї епохи. «Творчість Джамі, — зазначає Є.Е. Бертельс, — передусім вражає розмаїттям жанрів. Він залишив нам три ліричні дивани, сім великих епічних поем,

художню прозу, роботи історичного характеру, роботи з історії літератури, статті з філософії суфізму. Історики перської літератури (Г. Ете, Е.Дж. Браун) назвали Джамі останнім класиком, він мовби підсумовує увесь попередній літературний розвиток».

В оцінці творів Джамі щодо кількості та їх автентичності думки вчених розходилися, і причиною тому — багатуща творча спадщина Джамі як поета й ученого, величезна кількість самих рукописів, написаних за життя поета й дещо пізніше, на початку XVI століття. «Документальні джерела свідчать про те, що Джамі в останні роки життя особисто підготував повне зібрання своїх творів — кулліят», — зазначає таджицький учений А. Афсахзод. Один із таких списків («чудовий кулліят ташкентської бібліотеки»), виконаний Мохаммедом ібн Хасаншахом аль-Катибом аль-Гараві 1502 року (тобто через десять років по смерті Джамі), включає 38 його творів (інвентарний номер 1331 у Зібранні східних рукописів АН Узбекистану). Другий список кулліята Джамі, зроблений у 1525–1530 роках, знаходиться в Санкт-Петербурзькій публічній бібліотеці ім. М.Є. Салтикова-Щедріна (шифр за каталогом Дорна 422); він також мав містити ті самі 38 творів, які зазначені в списку 1331, однак з невідомих причин («неохайність переписувача») частина творів не увійшла до цього списку.

Не зупиняючись докладніше на наукових працях Джамі, згадаємо побіжно його художні твори: три ліричні дивани «Початок юних літ», «Середня перлина наміста» та «Завершення життя»; поема у трьох зошитах «Золотий ланцюг [спадкоємності]», присвячена проблемам суфізму та його філософії. По завершенню «Золотого ланцюга» всі поеми, написані доти, Джамі зібрав під загальною назвою «Сім престолів», себто «Сузір'я Великої Ведмедиці». Сюди увійшли сім поем: «Саламан і Абсаль», «Дарунок благородним», або ж «Дарунок благородних», «Чотки праведників», «Юсуф і Зулейха», «Лейлі і Меджнун», «Книга

мудрості Іскандера». Із художньої прози Джамі залиш ив «Багаристан» («Весняний сад»); відомі також «Сорок хадисів», себто сорок переказів, приписуваних пророкові, писані арабською мовою. Цікаво, що арабський текст кожного хадиса супроводить віршований переклад на фарсі; цей же прийом перекладу власного вірша на фарсі використовує Джа мі в «Ба гаристані». Завершує список «Послання про листи», відоме ще під назвою «Листи».

«Багаристан» («Весняний сад») посідає особливе місце у творчості поета; робота над ним була завершена, як каже сам Джамі у наведений наприкінці твору хронограмі, 1486/7 року: «в той час добіг кінця, коли дата гіджри ставала дев'ятсот, якщо вісім до того додати»; куллійат, №1331, арк. 431 б, № 9780 (1, арк. 84 а). Ця книга написана для його сина Зійаеддіна Юсуфа (якого Джамі любив усією душею, про що й каже у передмові), коли тому виповнилося десять років (тр оє дітей померли ще немовлятами, найстарший із них прожив лише один рік); матір'ю хлопчика була дочка чи онука шейха-наставника Саадеддіна Кашгарі.

Написаний «Багаристан» як наслідування знаменитого «Гулістану» Мусліхеддіна Сааді Шіразі (1284–1292), про що і сповіщається в передмові, однак це не сліпе копіювання геніального попередника, між «Гулістаном» і «Багаристаном» існує низка істотних відмінностей.

«Весняний сад» складають вступна частина, вісім розділів, кожен з яких називається равзе (райський сад, рай-сад). У першому саду йдеться про життя знаменитих шейхів і мудреців, що за характером примикає до робіт Джамі з біографії шейхів; у другому саду — висловлювання великих людей, мудреців; третій розділ присвячений життю падишахів і темі справедливості; четвертий розділ розповідає про щедрість і людське благородство — ці якості чи не найбільше цінує Джамі; п'ятий розділ присвячений кохання й щирій дружбі; шосту главу складають короткі оповідання

сатиричного плану, жарти й анекдоти; у сьомій главі — роздуми поета про поезію, розглядаються прийоми віршування, дана характеристика творчості 39 перськомовних поетів X–XV ст., зокрема славетних Рудакі, Фірдоусі, Сааді, Гафіза та ін., – це своєрідна хрестоматія перської літератури; у восьмому розділі вміщені оповідки «тваринного» циклу, байки тощо.

В основу пропонованого перекладу покладено найстаріший, прижиттєвий рукопис «Багаристану» тимуридської епохи, що зберігається у Відділі рукописів АН Узбекистану, кат. № 9780/1, а також рукопис «Багаристану» уже згадуваного куллійату, кат. № 1331.

Рукопис кат. № 9780/1 написаний насталіком, каліграф Камаледдін Махмуд ібн Джалаледдін Джуракані; дата переписування — 1489/1490 р. (арк. 84 а). В рукописі є істотні дефекти, зауважені при його описі, а саме: поля багатьох аркушів реставровані, у верхній частині аркушів коричневі плями. Перший аркуш писаний пізніше, посереднім насталіком, і при переході на зворот текст на арк. 16 частково повторює текст наступної сторінки. У рукописі багато пізніших вставок, написаних іншим почерком; є вставки і в шостому «саду». Рукопис містить 84 арк.

Рукопис кат. № 1331, за визначенням А. Афсахзода, надзвичайно цінний, включає, як уже згадувалося, 38 творів поета, писаний хорошим насхом і сульсом (сульсом в основному виконані заголовки) «рукою німічного раба, що прохає ласки в Аллаха» Мохаммада ібн Хасаншаха аль-Катиба аль-Гараві, гератського каліграфа, 1502/1503 року. «Багаристан» знаходиться на арк. 407а/431б і взятий у подвійні золоті рамки; на полях тексти двох інших творів Джамі; закінчення поеми «Лейлі і Меджнун» на арк. 417 а (початок на арк. 341 а), що передує поемі «Книга мудрості Іскандера» (арк. 417).

• • •

Далі — у повній книжці «Весняний сад (Багаристан)».
nashaknyga.com.ua